



## ۱۱۳۳ مؤسسه آموزش عالی بنت‌الهدی

سرشناسه:	شریفی، صالحه، ۱۳۶۰ -
عنوان و نام پدیدآور:	میدان معنایی «ابتلا» در قرآن / صالحه شریفی.
مشخصات نشر:	قم: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ، ۱۳۹۴ ق. = ۱۴۳۷.
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۴۲۹-۰۰۸-۱
یادداشت:	کتابنامه: ص. [۳۴۰] - ۳۴۷.
یادداشت:	چاپ دوم: ۱۳۹۵ (فیبا).
یادداشت:	چاپ سوم: ۱۳۹۶ (فیبا).
موضوع:	قرآن -- واژه‌شناسی
موضوع:	امتحان الهی -- جنبه‌های قرآنی
شناسه افزوده:	جامعه المصطفی ﷺ العالمية. مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ
وضعیت فهرست نویسی:	فیبا
رده بندی دیویی:	۲۹۷/۱۵۹
رده بندی کنگره:	۱۳۹۴ ش ۴ / الف ۷۴۲ / BP۱۰۴
شماره کتابشناسی ملی:	۴۱۵۸۲۰۷

### میدان معنایی «ابتلا» در قرآن

مؤلف: صالحه شریفی

چاپ سوم: ۱۳۹۶ ش / ۱۴۳۸ ق

ناشر: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ

● چاپ: نارنجستان ● قیمت: ۱۵۰۰۰۰ ریال ● شمارگان: ۳۰۰

< ایران، قم، خیابان معلم غربی (حجتیه)، نبش کوچه ۱۸  
تلفن: +۹۸ ۲۵ ۳۷۸۳۶۱۳۴ / دورنگار: داخلی ۱۰۵ - ۳۷۸۳۹۳۰۹ +۹۸ ۲۵  
< ایران، قم، بلوار محمدمین، سه‌راه سالاریه. تلفن: +۹۸ ۲۵ ۳۲۱۳۳۱۰۶  
< ایران، قم، ساختمان ناشران، طبقه سوم، پلاک ۳۰۸. تلفن: +۹۸ ۲۵ ۳۷۸۴۲۴۰۲

 <http://buy-pub.miu.ac.ir/>  [https://telegram.me/pub\\_almostafa](https://telegram.me/pub_almostafa)  
 <http://pub.miu.ac.ir>  [miup@pub.miu.ac.ir](mailto:miup@pub.miu.ac.ir)

با سپاس از دست‌اندرکارانی که ما را در تولید این اثر یاری رساندند.

# میدان معنایی «ابتلا» در قرآن

صالحه شریفی



مرکز بین المللی  
ترجمه و نشر  
المصطفی ﷺ

## سخن ناشر

با پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی و در عصر جهانی شدن ارتباطات، پرسش‌ها و چالش‌های نوینی در حوزه علوم انسانی فرا روی اندیشمندان مسلمان قرار گرفت که همه به نوعی برخاسته از مسئولیت دشوار حکومت در این عصر است؛ دورانی که پای‌بندی به دین و سنت در مدیریت همه‌جانبه کشورها بسیار چالش‌برانگیز می‌نماید. از این‌رو مطالعات و پژوهش‌های به‌روز، جامع، منسجم و کاربردی در حوزه دین، بر اساس معیارهای معتبر جهانی و عمق و اصالت اندیشه‌های ناب، بایسته و ضروری است و جلوگیری از انحرفات فکری و تربیتی پژوهندگان حوزه دین، مهم و مورد عنایت تمامی بنیان‌گذاران این شجره طیبه، به‌ویژه معمار بزرگ انقلاب اسلامی، امام خمینی علیه السلام و مقام معظم رهبری (دام ظلّه العالی) می‌باشد.

«جامعة المصطفیٰ علیه السلام العالمیة» برای تحقق این رسالت خطیر و در مسیر نشر معارف ناب محمدی صلی الله علیه و آله و سلم «مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفیٰ علیه السلام» را تأسیس کرده است.

در پایان لازم می‌دانیم تلاش همه عزیزانی را که در نشر این کتاب سهمی داشته‌اند، سپاس گزارده، ارباب فضل و معرفت را به یاری بخوانیم تا ما را از دیدگاه‌های سازنده خویش بهره‌مند سازند.

مرکز بین‌المللی

ترجمه و نشر المصطفیٰ علیه السلام

## فهرست

فهرست	۵
مقدمه	۱۳
۱. کلیات	۱۹
مفهوم‌شناسی	۱۹
۱. ابتدا	۱۹
۲. حوزه معنایی (semantic field)	۲۴
درآمدی بر معناشناسی	۲۵
۱. چستی معناشناسی	۲۵
۲. تاریخچه علم معناشناسی	۲۸
۳. نگاهی به روش ایزوتسو در معناشناسی قرآن	۳۱
۴. اصول و مبانی معناشناسی میدان‌های معنایی	۳۳
۵. میدان معنایی	۳۴
۶. کلمات کلیدی و کانونی	۳۶
۷. معناشناسی زمان‌گذر و معناشناسی هم‌زمان	۳۷
۸. نسبت‌های معناشناختی	۳۷
۹. رابطه هم‌نشینی	۳۸
۱۰. رابطه جانشینی	۳۹
۱۱. رابطه تقابلی	۳۹

۲. تحلیل معناشناختی روابط هم‌نشینی ابتلا در قرآن ..... ۴۱
- تحلیل معناشناختی هم‌نشین‌های توصیفی ابتلا ..... ۴۲
۱. تحلیل معناشناختی بلا در هم‌نشینی با وصف «عظیم» ..... ۴۲
۲. تحلیل معناشناختی بلا در هم‌نشینی با وصف «مبین» ..... ۴۵
۳. تحلیل معناشناختی بلا در هم‌نشینی با وصف «حسن» ..... ۴۷
۴. نسبت‌سنجی میدان معنایی هم‌نشین‌های توصیفی ابتلا ..... ۵۰
- تحلیل معناشناختی هم‌نشین‌های سنت‌ساز ابتلا ..... ۵۲
- تحلیل معناشناختی مؤلفه‌های معنایی سنت ابتلا ..... ۵۵
۱. قطعیت ..... ۵۵
۲. عمومیت ..... ۵۷
۳. نداشتن وابستگی به زمان و مکان ..... ۶۰
۴. هدفمندی ..... ۶۳
۵. تناسب ابتلا و مبتلا ..... ۶۴
۶. تناسب ابتلا با جزا ..... ۶۶
- نسبت‌سنجی میدان معنایی هم‌نشین‌های سنت‌ساز ..... ۶۸
- تحلیل معناشناختی هم‌نشین‌های ابزاری ابتلا ..... ۶۹
۱. ابزارهای سهولتی ..... ۷۰
- الف) اعطای نعمت ..... ۷۰
- ب) زینت‌های دنیا ..... ۷۲
- ج) معجزات الهی ..... ۷۴
۲. ابزارهای مشقتی ..... ۷۶
- الف) مشقت طبیعی ..... ۷۶
- ب) مشقت شرعی ..... ۸۰
- نسبت‌سنجی میدان معنایی هم‌نشین‌های ابزاری ابتلا ..... ۸۶
- تحلیل معناشناختی هم‌نشین‌های توفیقی ابتلا ..... ۸۷
۱. صبر ..... ۸۷
۲. ایمان ..... ۸۹
۳. تقوا ..... ۹۱
۴. بصیرت ..... ۹۳
- نسبت‌سنجی میدان معنایی هم‌نشین‌های توفیقی ابتلا ..... ۹۷

۹۹	تحلیل معناشناختی هم‌نشین‌های واکنشی ابتلا
۹۹	۱. واکنش مطلوب
۱۰۰	الف) تقوا
۱۰۱	ب) اطاعت و امتثال
۱۰۴	ج) شکر
۱۰۶	د) صبر
۱۰۹	۲. واکنش موجود
۱۱۰	الف) واکنش سازگار
۱۱۰	ب) شکر
۱۱۱	ج) صبر
۱۱۲	د) واکنش ناسازگار
۱۱۲	هـ) جزع
۱۱۳	و) عصیان
۱۱۴	ز) نسیان
۱۱۶	ح) طغیان
۱۱۶	۳. واکنش خداوند
۱۱۷	الف) پاداش دادن
۱۱۸	ب) عذاب نمودن
۱۲۰	ج) عفو نمودن
۱۲۲	نسبت‌سنجی میدان معنایی هم‌نشین‌های واکنشی ابتلا
۱۲۳	تحلیل معناشناختی هم‌نشین‌های اهدافی ابتلا
۱۲۴	۱. اهداف بی‌واسطه (مستقیم)
۱۲۴	الف) تربیت
۱۲۷	ب) شناسایی عملکرد انسان
۱۲۸	ج) تنبّه و توجه
۱۳۰	د) عقوبت و تأدیب
۱۳۲	هـ) ارتقای درجات
۱۳۳	۲. اهداف باواسطه (غیرمستقیم)
۱۳۴	الف) تعلق گرفتن جزای اخروی
۱۳۶	ب) تحقق وعده ممتحن

- نسبت‌سنجی میدان معنایی هم‌نشین‌های اهدافی ابتلا ..... ۱۳۷
- تحلیل نسبت معنایی ابتلا و واژگان هم‌نشین ..... ۱۳۸
۳. تحلیل معناشناختی روابط جانشینی ابتلا در قرآن ..... ۱۴۱
- بررسی رابطه جانشینی «فتنه» ..... ۱۴۲
۱. معنای پایه ..... ۱۴۲
۲. اثبات جانشینی فتنه ..... ۱۴۴
۳. تحلیل معناشناختی فتنه ..... ۱۵۲
- الف) بررسی میدان صرفی و نحوی ..... ۱۵۲
- ب) تحلیل معناشناختی روابط هم‌نشین فتنه ..... ۱۵۵
- بررسی مؤلفه‌های معنایی فتنه ..... ۱۵۵
۱. استمرار ..... ۱۵۶
۲. عمومیت ..... ۱۵۷
۳. مستوریت ..... ۱۵۹
۴. هدایت و ضلالت ..... ۱۶۱
- تحلیل معناشناختی هم‌نشین‌های ابزاری «فتنه» ..... ۱۶۳
۱. نعمت ..... ۱۶۳
۲. مرگ و هلاکت ..... ۱۶۴
۳. معجزات الهی ..... ۱۶۵
۴. القانات شیطان ..... ۱۶۶
۵. سایر انسان‌ها ..... ۱۶۷
- تحلیل معناشناختی هم‌نشین‌های واکنشی «فتنه» ..... ۱۶۹
۱. واکنش مطلوب ..... ۱۶۹
- الف) توبه ..... ۱۷۰
- ب) یاد خدا ..... ۱۷۱
- ج) صبر ..... ۱۷۳
- د) اطاعت ..... ۱۷۵
۲. واکنش موجود ..... ۱۷۷
- الف) توبه ..... ۱۷۷
- ب) کفر ..... ۱۷۸



ج) طغیان و عصیان	۱۷۹
۳. واکنش خداوند	۱۸۱
الف) عذاب کردن	۱۸۱
ب) پاداش دادن	۱۸۲
تحلیل معناشناختی هم‌نشین‌های اهدافی «فته»	۱۸۴
۱. شناسایی و جداسازی افراد	۱۸۴
۲. تربیت	۱۸۵
۳. تنبه و توجه	۱۸۷
۴. ازدیاد ایمان	۱۸۸
۵. ایجاد یقین	۱۹۰
تحلیل نسبت معنایی «ابتلا» و «فته»	۱۹۱
بررسی رابطه جانشینی «امتحان»	۱۹۳
۱. معنای پایه	۱۹۳
۲. اثبات جانشینی	۱۹۵
۳. تحلیل معناشناختی	۱۹۶
الف) تحلیل معناشناختی میدان صرفی و نحوی	۱۹۶
ب) تحلیل معناشناختی «امتحان» در هم‌نشینی با «قلوب»	۱۹۷
ج) تحلیل معناشناختی «امتحان» در هم‌نشینی با «تقوا»	۱۹۸
د) تحلیل معناشناختی «امتحان» در هم‌نشینی با «مغفرت» و «اجر»	۲۰۰
تحلیل نسبت معنایی «ابتلا» و «امتحان»	۲۰۲
بررسی رابطه جانشینی «تمحیص»	۲۰۳
۱. معنای پایه	۲۰۳
۲. اثبات جانشینی	۲۰۵
۳. تحلیل معناشناختی «تمحیص»	۲۰۹
الف) بررسی میدان معنایی صرفی و نحوی	۲۰۹
ب) بررسی میدان معنایی تمحیص براساس روابط هم‌نشینی	۲۰۹
نسبت‌سنجی ابتلا با واژگان جانشین آن	۲۱۶
۴. تحلیل معناشناختی مفاهیم مقابل ابتلا در قرآن	۲۱۹
بررسی رابطه تقابل رها شدن (واگذاری)	۲۱۹

- ۲۲۰ ..... ۱. معنای پایه
- ۲۲۱ ..... ۲. اثبات تقابل
- ۲۲۴ ..... ۳. تحلیل معناشناختی
- ۲۲۴ ..... الف) تحلیل معناشناختی میدان صرفی
- ۲۲۵ ..... ب) تحلیل معناشناختی هم‌نشین‌های اثرگذار
- ۲۳۰ ..... ج) تحلیل معناشناختی بسترهای رها شدن
- ۲۳۶ ..... د) تحلیل معناشناختی عاقبت رها شدن
- ۲۴۰ ..... تحلیل معناشناختی مدت‌زمان رها شدن
- ۲۴۱ ..... تحلیل نسبت معنایی «ابتلا» و «رها شدن بدون امتحان»
- ۲۴۳ ..... بررسی رابطه تقابل «املا»
- ۲۴۳ ..... ۱. معنای پایه
- ۲۴۴ ..... ۲. اثبات تقابل
- ۲۴۵ ..... ۳. تحلیل معناشناختی املا
- ۲۴۵ ..... الف) تحلیل میدان صرفی و نحوی
- ۲۴۶ ..... ب) تحلیل میدان معنایی براساس روابط هم‌نشینی
- ۲۴۷ ..... تحلیل معناشناختی مؤلفه‌های معنایی
- ۲۴۷ ..... ۱. تدبیر
- ۲۴۸ ..... ۲. خیر نبودن
- ۲۴۹ ..... ۳. قطعی الوقوع
- ۲۵۰ ..... ۴. استمرار
- ۲۵۱ ..... تحلیل معناشناختی هم‌نشین‌های اثرپذیر
- ۲۵۱ ..... ۱. کافران
- ۲۵۳ ..... ۲. ظالمان
- ۲۵۴ ..... ۳. مکذبان
- ۲۵۸ ..... تحلیل نسبت معنایی «ابتلا» و «املا»
- ۲۵۹ ..... بررسی رابطه تقابل «استدراج»
- ۲۵۹ ..... ۱. معنای پایه
- ۲۶۰ ..... ۲. اثبات تقابل
- ۲۶۲ ..... تحلیل معناشناختی استدراج

۲۶۲	۱. تحلیل میدان صرفی و نحوی
۲۶۳	۲. بررسی مؤلفه‌های معنایی
۲۶۳	۳. تدریجی بودن
۲۶۴	۴. مستور بودن
۲۶۵	تحلیل معناشناختی هم‌نشین‌های اثرپذیر
۲۶۶	تحلیل نسبت معنایی «ابتلا» و «استدراج»
۲۶۷	بررسی رابطه تقابل «امهال»
۲۶۸	۱. معنای پایه
۲۶۸	۲. اثبات تقابل
۲۶۹	تحلیل معناشناختی امهال
۲۶۹	۱. تحلیل میدان صرفی و نحوی
۲۷۰	۲. تحلیل میدان معنایی امهال براساس روابط هم‌نشینی
۲۷۰	الف) بررسی مؤلفه‌های معنایی
۲۷۰	ب) قطعیت
۲۷۱	ج) محدودیت زمانی
۲۷۲	د) تدریجی بودن
۲۷۲	تحلیل معناشناختی هم‌نشین‌های اثرپذیر
۲۷۳	۱. مکذبان
۲۷۳	۲. کافران
۲۷۴	تحلیل نسبت معنایی «ابتلا» و «امهال»
۲۷۵	نسبت‌سنجی میان ابتلا و مفاهیم مقابل
۲۷۹	جمع‌بندی و دستاوردها
۲۷۹	ساخت جهان‌بینی ابتلا براساس واژگان هم‌نشین
۲۸۵	ساخت جهان‌بینی ابتلا براساس جانشین‌ها
۲۸۷	ساخت جهان‌بینی ابتلا براساس مقابل‌ها
۲۹۱	کتابنامه
۲۹۱	منابع فارسی
۲۹۳	منابع عربی